

Váltókezesség és avallum.

V.

Az előadottakban kimutatván azt, hogy azon felfogás, miszerint az avallum a kezességgel azonos, különösen az újabb német váltójogban — a mely pedig elismerten az első helyet foglalja el valamennyi váltójog között — nem osztatik, e helyett azon felfogás jutván érvényre, hogy az avallum, bár rendszerint kezességi szándékkal adatik, mégis lényegesen más természettel bír, mint a kezesség. E felfogást részünkről is magunkévá tesszük. Mielőtt azonban ennek alapján további következtetéseket vonnánk, legyen szabad a kérdést még az előbbi magyar váltójog alapján vizsgálni.

Már fentebb érintettük, hogy az előbbi magyar váltójog az avallum érvényességét elismerte. Arról azonban, hogy mi az avallum tulajdonképeni jogi természete: sejtelve sem volt, még akkor sem, midőn a német váltójog már elérte azon magaslatot, melyen ma áll. Az avallum szintén kezességnek tekintetett. Történt ez pedig dacára annak, hogy az 1840: XV. t. cz. ezen felfogás támogatására nemcsak nem szolgált, de sőt inkább az ellenkező értelemben volt egyedül magyarázható. Ugyanis az 1840: XV. t. cz. I. rész. 47. §-a, a mely épen a mostani Vt. 66. §-ába átment, a kezesség érvényességéhez megkövetelte azt, hogy az a váltóra írva és miként az intézvény, aláírva legyen, hozzátéven hogy az «különben váltójogi kötelezést nem szül.» A kezesség mint ilyen tehát csak mint kezességi nyilatkozat volt lehetséges, a miből eo ipso következik, hogy a pusztá névaláírás mint kezesség nem érvényes. E tekintetben egészen ugyanaz állt az 1840-ki, mint a mostani Vt. szerint. De a miért az avallum a 40-ki Vt. szerint még kevésbé volt kezességnek tekinthető, az annak 25. §-ának azon intézkedése, hogy «az, a ki váltót kibocsát, forgat, elfogad, vagy azért kezeskedik, ha csak valamely megszorítást abban határozottan ki nem köt, az egész váltóbeli sommára nézve kötelezve vagyon, még akkor is, ha ezt másokkal közösen cselekedte»; a mihez hozzájárul a 26. §. következő szabálya: «Ha kétséges volna is, minő tulajdonságban írta valaki nevét a váltóra, a bíróság a körülmények szerint fogja elhatározni, minemű tulajdonságban terheli őtet a kötelezettség; de köteleztetése minden esetben az egész sommára nézve kiterjed.»

Ha ezen intézkedéseket elfogulatlanul vizsgálat alá vesszük, e mellett a kezesség alakszerűségeit is szem előtt tartjuk, lehetetlen be nem látni azt, hogy midőn itt az együttaláírásról megemlékezés történik s annak teljes váltójogi hatály tulajdonittatik, a törvény távolról sem gondol arra, miszerint az együttaláírást a kezességgel feltétlenül azonosítsa. Az együttes aláírás épen csak akkor tekintetik a 25. §-ban kezességnek, ha egy kezességi nyilatkozat alatt szerepel; ellenben ha egy második aláírás a kibocsátó, forгатó vagy elfogadó aláírása alatt áll, az kezességet nem állapít meg. Az utolsó szavak: «ha ezt másokkal közösen cselekedte» a kibocsátóra, forगतóra, elfogadóra és kezesre egyaránt vonatkoznak, s másként nem magyarázhatók, mint úgy, hogy valamint több személy, a ki egy kezességet aláírt, egyaránt mint kezes felelős, úgy többen, a kik egy intézvényt, (saját váltót) forगतmányt vagy elfogadmányt aláírtak, egyaránt mint kibocsátók, forगतók vagy elfogadók, és pedig egyetemlegesen felelősek. E magyarázat helyesége annyival kevésbé szenvedhet kétséget, mert hisz az idézett 26. §. világosan oda utasítja a bírót, hogy az aláírás tulajdonságát ő állapítsa meg, ha ez kétséges volna

VI.

Az 1840 ki magyar Vt. tehát, midőn az avallum váltójogi hatályát elismerte, azt a kezességgel nem azonosította, hanem ellenkezőleg attól megkülönböztette. Lényegesen azon álláspontot foglalta el, melyen a köz. német vrszb. áll, melyet tehát a helyes felfogás érvényre juttatásában tulajdonképen megelőzött. Azonban fájdalom, a törvénynek ezen felfogása nem volt az azon alapuló magyar váltójog felfogása. A törvény magyarázói nem tudtak odáig emelkedni, a hol maga a törvény állt s egészen mást magyaráztak ki belőle, mint a mi abban tényleg tartalmaztatott. Így lett a törvény valószínűs értelméből kivetköztetve, s az avallum feltétlenül kezességgé kvalifikálva, dacára annak, hogy a törvény kezesség gyanánt csak a világos kezességi nyilatkozatot ismerte el.

Ezen törvényellenes magyarázatot már az 1840: XV. t. cz. első és leghivatottabb magyarázójánál: WILDNER-nél találjuk, a kinél ez annyival meglepőbb, mert hisz épen ő volt az, a kinek a 40-ki hiteltörvények szerkesztésében az oroszlanrész jutott. «Setzen wir z. B. — mond Wildner — der Trassat habe bereits acceptirt, und es schreibe Jemand seinen Namen noch unter den des Acceptanten, so sprechen wohl die Umstände dafür, dass der Unterfertiger hier, weil er im Hauptvertrage gar nicht gennant ist, nur einen Nebenvertrag eingehen wollte (!) und zwar einen Nebenvertrag zur Acceptation d. h. dass er für den Acceptanten bürgen wollte (!). Ebenso würde man, wenn Jemand seinen Namen zu dem eines Giranten geschrieben hätte, obschon er nicht selbst als Giratar im nächstvorgehenden Giro erscheint, schliessen müssen, dass er für diesen Giranten gebürgt habe» stb. (*Theoretisch-praktischer Commentar* stb. I. kötet 73. lap.) Wildner tehát teljesen azon az alapon áll, a melyen kevésbé előtte TREITSCHKE illetve a régebbi német törvényhozások, nevezetesen a porosz Landrecht álltak. Sulyt fektet arra, vajon a váltó illetve a megelőző forगतmány valamennyi vagy csak az első aláíró nevére szól-e? Azonban eltekintve attól, hogy ezen megkülönböztetés tarthatatlan, mint azt még később ki fogjuk mutatni, megfelel-e ezen megkülönböztetés a 40-ki Vt. szövegének? A 25. §. csak annyit mond, hogy ha többen közösen egy váltót mint kibocsátók, forगतók, elfogadók, kezesek aláírtak, mindegyik az egész váltóösszegért felelős, de arról a törvény mit sem szól, hogy valamennyi elfogadó intézvényezettként, illetve valamennyi forगतó a megelőző forगतmányban forगतmányosként legyen megnevezve. A megkülönböztetés tehát a törvénybe erőszakosan belemagyaráztatik: e mellett pedig az avallistának oly minőség tulajdonittatik, mely ismét a 40-ki Vt. más határozott intézkedésével ellentétbe jön. Igaz már most, hogy a 40-ki Vt. szerint a kezes is egyetemleges váltókötelezett (25. és 48. §§.); de azért mégis nagy a különbség közte és a kibocsátó, forगतó vagy elfogadó között. A miért azonban az avallista kezesnek feltétlenül különösen nem kvalifikálható, az azon körülmény, hogy a kezes váltójogi viszkeresettel bír a főadós ellen (50. §.), több együttes aláíró között pedig fő- és mellékkötelezetti viszony még akkor sem létezik mindig, ha az intézvény vagy forगतmány csak egyiknek nevére szól.

A Wildner után következő magyar váltójogi íróknál az avallum azonosítása a kezességgel részben még határozottabb kifejezést nyer. Így különösen KARVASSY-nál, KÜLLEY-nél és APÁTHY-nál. Az első a kezességről szólva, többi közt azt mondja: «A kezességre nézve a különféle váltójogok többnyire abban megegyeznek, hogy... a váltókezesség írásban és pedig magán a váltón

eszközleendő, *habár csak a név aláírása által.*» Továbbá: «A kezes gyakran csak egyedül a nevét írja a váltóra, de gyakran a nevéhez ezen szavakat teszi: «mint kezes (Aval oder Bürge).» (*Váltójogtan* 5. kiadás 112 l.). A 113. lapon pedig a német vrszb. 81. cikkéről úgy szól, mintha az a kezességet szabályozná. Hasonlag kezességnek tekinti az avallumot KÜLLEY, midőn «az anyagi váltójog iránti reformjavaslat» című munkájának 42. lapján a 40-ki Vt. 26. §-ához következőket hozzátétni javasolja: «Ha pedig a váltót többen aláírták, az aláírás minősége attól függ, vajon a váltó egyes vagy többes számban van-e kiállítva: első esetben az első helyen aláírt személy főadósnak, a többiek kezeseknek tekintendők.» Végre azonosítja az avallumot a kezességgel APÁTHY: „*A magyar váltójog kézikönyve*“ című, az új Vt. előtt megjelent művében, melynek 2. kiadásának 112. lapján, miután a váltókezességről azon, a 40-ki Vt. szempontjából hibás definitiót adja, hogy az «a váltókötelezettség elvállalása valamelyik kötelezettért azon esetre, ha ez a váltóigéretnek eleget nem tenne», azt mondja: «Az alak, melyben a kezesség elvállaltatik, rendesen abban áll, hogy a kezes nevét vagy cégjét annak aláírása alá vezeti, kiért kezességet vállal.» Ez ugyan olyképen is magyarázható, hogy az avallumnak rendesen kezesség felel meg; de hogy Apáthy valóságos váltójogi kezességet ért az avallum alatt, kitűnik abból, hogy ugyanazon szakasz végén a kezes viszkereseti jogát a főadós ellen a kifejezett kezességi nyilatkozatra nem szorítja. De kitűnik a reá következő 98. §-ból is, a hol a következő mondatik: «A kezesség vagy magán a váltón fordul elő, vagy nem; az első esetben váltójogi hatálylyal bír (idézve a 40. Vt. 47. §-a, a mely határozott kezességi nyilatkozatot követel) és tulajdonképeni kezességnek mondatik, az utóbbiban váltójogi hatálylyal nem bír és nem tulajdonképeni kezességnek nevezetik. A tulajdonképeni kezesség következő alakokban fordulhat elő: 1. Ha az *intézkedésszerűen* több aláírás fordul elő, az aláírók tekintet nélkül a váltó szerkezetére, mint intézkedésszerűen egyetemlegesen felelősek, akár egymás mellé, akár egymás után írták neveiket. 2. Ha *saját váltón* fordul elő több aláírás, az aláírók egyetemleges kibocsátóknak tekintetnek. 3. Ha valamelyik *hátírat* után több aláírás fordul elő, az aláírók forgatóknak tekintetvén, viszkereset esetében egyetemlegesen perelhetők meg a viszkereseti összegért. 4. Ha az *elfogadó* aláírása mellett másoké is fordul elő, az aláírók egyetemleges elfogadóknak tekintendők» stb. Itt mindenütt az avallum tartatik szem előtt s ez tekintetik tulajdonképeni kezességnek, holott a 40-ki Vt. 47. §-át szem előtt tartva, azt hinné az ember, hogy a tulajdonképeni váltókezesség az, mely határozott kezességi nyilatkozatban adatik, az avallum pedig csak eltakart kezesség. E helyett azonban a kezességi nyilatkozat a szövegben nem is említettik, hanem csak a pusztá névaláírás, a melynek birtokosa azután kibocsátó, forgató vagy elfogadó, de e mellett valóságos kezes is. Hogy ez miként egyeztethető össze? azt részünkről megérteni nem tudjuk. Mert ha a kezes úgy felelős is, mint az, a kiért a kezességet elvállalta, tehát egyenlő módon mint a kibocsátó, forgató, elfogadó azért mégsem tekinthető kibocsátónak, forgatónak, elfogadónak, hanem mindig csak kezesnek, a kinek nyilatkozata egészen különleges szabályok szerint ítélendő meg, a ki nevezetesen épen csak mint ilyen bír viszkereseti joggal a főadós ellen.

VII.

A váltókezesség és avallum ilyen zavaros fogalmai mellett indult meg nálunk a váltójog reformja. Apáthy

biztatván meg az új Vt. tervezetének szerkesztésével, az előzmények után nem igen lehetett tőle várni azt, hogy most már avallum és váltókezesség között kellő különbséget tegyen, a mi pedig annyival szükségesebb lett volna, mert hisz a reform alapjául a k. n. vrszb. vétetett. Tényleg az Apáthy által kidolgozott tervezet ily megkülönböztetést nem is tartalmaz, s a hol kezességről beszél, ott az avallumot is érti. Így a 11. cikkben, a hol azt mondja: «A váltónyilatkozatok, — intézkedésszerűen, kibocsátás, forgatás, elfogadás és *kezesség* — egyetemleges váltói kötelezettséget állapítanak meg» stb., s ezen szabály támogatásul egymásután a német vrszb. 81. cikkét, a C. commercet, az olasz k. törvényt és a svéd vrszblyt idézi. Ezen idézetekből kétségtelenül kiderül, hogy Apáthy a német vrszblyban szabályozott avallumban kezességet látott, a német vrszb. álláspontját a francia váltójog felfogásával azonosnak gondolta. Igaz ugyan, hogy a kezességet közelebbről szabályozó 14. cz. indoklása ellenkező felfogást tükröztet vissza. Nem mintha itt avallum és kezesség között határozott különbség tetetett volna, de legalább úgy hangzik, mintha a kezesség fogalom alá az avallum nem vonatott, hanem alatta csakis a kifejezett kezesség értetett volna. Miután ugyanis utalás történik arra, hogy a váltó hitelének megerősítése leginkább forgatmány által történik, folytatólag az mondatik: «Daczára azonban e kétségtelen gyakorlatnak nem lehetetlen, hogy valaki egyik vagy másik fél kötelezettségéhez *egyenesen és kifejezetten* kezesi minőségben járul» stb. Eltekintve azonban attól, hogy ha itt Apáthy csak a határozott kezesi nyilatkozatot értette volna, az ellenmondást képezne a 11. cikk támogatására szolgáló idézetekkel és saját korábbi nézeteivel; ezt annyival kevésbbé lehet föltételezni, mert a szövegben egy szóval sincs említve, hogy a kezességnek kezesi nyilatkozatból kell állnia. Azt kell tehát felvenni, hogy midőn Apáthy a forgatmányban eltakart kezesség ellentétét, a nyílt kezességet ki akarta emelni, nyílt kezességnek már az avallumot is értette, a mi teljesen meg is felel azon felfogásnak, mely idézett munkájában található.

Az Apáthy-féle tervezetben tehát teljesen érvényre emelkedett azon felfogás, mely az előbbi magyar váltójogban uralkodott. Avallum annyi mint kezesség, s a hol kezességről van szó, ott az avallum is értetik.

Az igazságügyminiszteri szakértekezlet, mely a tervezet fölötti tanácskozássra összeült, e felfogást bírálat nélkül magáévá tette. Egyetlen hang sem hallatszott az avallum és kezesség megkülönböztetése mellett, sőt az értekezlet a tervezetnek a kezességre vonatkozó intézkedéseit nemcsak változatlanul elfogadta, de oly kommentárral is kísérte, mely az uralkodó tévhitet, nevezetesen a német vrszb. felfogása iránt is, teljesen visszatükrözteti (V. ö. Dr. BECK HUGÓ: *Igazs. törvények anyagyűjteménye*. III. *Váltótörvény* 130. lap).

De az országgyűlésen sem történt sehonnan felszólalás az avallum és a kezesség összezavarása ellen. A képviselőház igazságügyi bizottsága megváltoztatta ugyan a tervezet álláspontját annyiban, a mennyiben a kezességet a 40-ki Vt. intézkedései értelmében átalakítván, az alá csak a határozott kezességi nyilatkozatot s nem egyuttal az avallumot is vonta; mindazonáltal az avallumot mégis kezességnek tekintette akkor, midőn a német vrszb. 81. cikkében szabályozott avallumot a kezességgel helyettesítette.

E mellett meg is maradt a dolog. Míg tehát a tervezet az avallumot a kifejezett kezességgel azonosította, és épen azért az avallumnak mint kezességnek érvényességét elismerte: addig az országgyűlés az avallumot

szintén kezességnek tekintette ugyan, de a kezesség érvényességét mégis attól tette függővé, hogy az határozott kezességi nyilatkozat formájában téessék. Ezzel ki volt mondva egyuttal az is, hogy az avallum mint kezesség nem érvényes.

Dr. Nagy Ferencz,
nagyvárad kir. jogtanár.

Jogirodalom.

Magyar közjog (magyar államjog). Tárgyalja: Dr. KISS ISTVÁN nyilvános rendes jogtanár Egerben. Eger, az érsek-lyceumi könyvnyomdában. 1880. Szerző sajátja.

II.

A második szempont, melyből ezen művet vizsgálatunk tárgyává tettük, a magyar államjog rendszerében és a tananyag beosztási módjában áll. Szerző rendszere elődeiétől némileg eltér, még pedig műve előnyére. Mindazonáltal az ő beosztása sem áll kifogáson felül.

Nem helyeselhetjük nevezetesen a műnek oly 12 részre való beosztását, mint azt szerző teszi, már azért sem, mert az első rész ugyanis csak a bevezetést tartalmazza, azaz ott az előismeretek, kiváltképen a magyar államjog fogalma, forrásai, segédtanai s irodalmának vázlata tárgyaltnak. Ez utóbbi azonban oly sovány ismertetésben részesül, hogy az egyes művek jellemző vonásai majdnem teljesen hiányzanak; akár a forrásmunkák jegyzéke címét is viselhetné, vagy akár a mű folyamán használt idézetek között is helyet foglalhatna e szakasz. Jó lett volna némileg több idézetet tenni és az irodalmat bővebben tárgyalni.

A könyv tulajdonképeni első részét a magyar alkotmány történeti kifejlődésének vázlata képezi. Szerző ezzel 15 lapon végez. Első tekintetre belátható, hogy e rész ily kurtaság mellett helyes képet, az egyes korszakok közti különbségek kellő kitüntetését és alapos jellemzéseket nem tartalmazhat. E hiányosság oka azonban nem egyedül szerző személyében és felfogásában, hanem részben a jelenlegi tanrendszerben is keresendő.

Tudvalevőleg a jogi karnál a magyar állam- és jogtörténelem nem képez külön kötelező tantárgyat. Ez okozza aztán azt a jelenséget, hogy a tételes jogot tárgyzó munkáink a történelmi részt, az u. n. külső jogtörténelmet részben önálló fejezetekben chronologice vázolják; de a jogtörténelmet, és pedig nem egyedül csak a belső jogtörténelmet, másrészen a tételes tanok közt is, többé-kevésbé a synchronisticus módszer szerint szintén előadják. Nem kell fejtegetni, mennyi bajt és nehézséget okoz ez a tanulás terén.

Szerző rendszerének és beosztásának is az a hiánya, hogy a történelmi államjogot, a tételes és maig is érvényes jogtól rendszeresen és teljesen nem választja el. Nem említve azon alaptörvényeket, melyek ma már meghaladvák, itt csak két példáját hozzuk fel e hiánynak. A magyar állampolgárság kérdésének az 1879: 50. t. cz. által történt rendezése élénken illusztrálja, hogy érzésszerűbbé a jogunkat már a historiának adtuk át; az tehát egész terjedelmében a mai tételes jog mellé állítva, nem annyira a különbséget tünteti föl, mint inkább nehézséget és zavart okoz a tanulóra nézve. Ugynezen szempont alá esnek a karok és rendekről, valamint ezek országgyűléseiről szóló fejezetek is.

A fődolog volna, megmutatni azt, meddig van a historiai fejlemény befejezve és mi abból még a tételes, a maig is érvényes m. államjog. Ennek multja és jelene közt oly éles az ellentét és 1848 óta oly nagy a válaszfal, hogy a kettőt nem lehet többé helyesen egymás mellett a synchronisticus módszer szerint tárgyalni olyformán, miként a magánjogot, rendszer tekintetében, a magyar polgári törvénykönyv megalkotásáig tárgyalni kell. Ha Hajnik kitűnő műve, a magyar alkotmány- és jogtörténelemről megjelenend, alig szenved

kétséget, hogy e kérdés önmagától tisztulni fog irodalmunkban. Addig is azonban, habár egyes elvek úgy a magán-, valamint államjogunk terén átszálltak a multból a jelenbe, mégis ha tisztázni akarjuk az eszméket, nem lehet a régít az ujjal együttesen előadni, azaz a jog multját élesen meg kell különböztetnünk az érvényben levőtől.

Szerző a harmadik részben a magyar állam uralkodási és kormányformáját, Magyarország alaptörvényét és a magyar alkotmány biztosítékait adja elő. Ezekre nézve annyit jegyzünk meg, hogy az e részben elmondottak, főleg azok, melyekre nézve illenek szerző előszavának azon kitételei, hogy az ismétlések majdnem elkerülhetetlenek. Épen ezért kellene az alaptörvények jellemzését, miként az a kormányrendeletek fejtegetésével helyesen történik, a bevezetésbe foglalni, a többiek pedig az illető részekbe beilleszteni. Különben a magyar alkotmány biztosítékairól szóló szakasz, melyben azok taxative felsorolva, ujnak mondható; úgy nem különben az országgyűlés hatáskörét, valamint az országgyűlés két házának egymáshoz való viszonyát s érintkezések módját tárgyzó s még több szakasz is.

A negyedik rész a területi viszonyokkal, az ötödik a magyar állam törvényes függetlensége s alkotmányos önállása, valamint Ausztriához való viszonyával; a hatodik a honpolgárok közjogi viszonyával; a hetedik a törvényhozó, a nyolcadik a kormányzati vagy végrehajtó hatalommal helyes sorrendben foglalkozik. Az ez után következőkben még csak a tizedik részt, a királyi hatalomról, mely a könyv legjava, tartanók önálló részben tárgyalandónak, úgy mint szerző teszi; a kilencedik részt a birói hatalomról, a tizenegyedik részt a katonai hatalomról és a tizenkettedik részt a társországok különös alkotmányjogáról, az illető helyekre, habár külön fejezetekbe tartanók beosztandónak. Ez utóbbi részt különösen a területi viszonyoknál lehetne előadni. A katonai és a birói hatalmat pedig a végrehajtó hatalom körébe beosztani, mert az előbbi, a mennyiben nem királyi felségjog, feltétlenül oda tartozik; a birói hatalom pedig a kormányzást illetőleg, szintén a végrehajtó hatalom körébe tartozik, a mennyiben azonban függetlenséggel bír, az alaptörvények rendelkeznek felőle.

A mit még szerző a törvényhatósági és községi kormányzat, a hivatalnokok közjogi viszonyairól, s a véderőről előad, azok nagyrészen a közigazgatási jogban tárgyaltnak; itt csak röviden az államjogi mozzanatokat kellene kiemelni. A fegyveres erő elleni büntettek és vétések, a hadmentességi díj, a katonaság nyugdíjazása, a kiszolgált altisztek alkalmazása, a hadsereg lószükségletének fedezése és a beszállásolás egyik másik tekintetben tartalmaznak ugyan államjogi momentumokat, de nagyrészt szintén a közigazgatási jogba tartoznak s szerző is talán csak azért vette fel ezeket bőven könyvébe, hogy minél több ujjal adjon. Eltekintve attól, hogy e részben a rövidség a mű előnyére szolgálna, az 536 lapon az oly fontos részt, hogy «uj elhelyezési állomások kijelölése, valamint általában az állandó békeelhelyezés minden megváltoztatása a közös hadügyminiszter és a honvédelmi miniszter meghallgatása után ő felsége meghagyása alapján történik», — a törvényből egyszerűen kiírja, holott ez egy kis megvilágítást kívánna.

Ezek után áttérhetünk az egyes részletekre és a kidolgozásra. Minthogy azonban szerző az ő egyes rectificatióit az előszóban maga kijelölte, e részben oda utalunk és itt csakis néhány részletet mutatunk be. Nevezetesen annak igazolására, hogy szerző lelkiismeretes pontossággal kritikailag járt el, ide igtatjuk a 3. lapon levő és a 41. lapon ismételt következő definitióját: «Alkotmányunk értelmében törvénynek az oly írott jogforrást (?) nevezzük, mely egyrészt a törvényes módon összegyűlt országgyűlésen, az érvénnyel bíró alkotmányos tárgyalási formák mellett